

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA PSIXOLOGIK BLOKLARNI BARTARAF ETISHDA RIVOJLANTIRUVCHI TA’LIM MUHITINING AHAMIYATI

Ro‘ziyeva Nargiza Ibodillayevna

Buxoro viloyati G‘ijduvon tumani

49 Davlat Maktabgacha

Ta’lim tashkiloti direktori

Annotatsiya: *Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan psixologik bloklarning kelib chiqish sabablari va ularning bolaning rivojlanish jarayoniga ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi rivojlantiruvchi ta’lim muhitining psixologik bloklarni bartaraf etishdagi o‘rnini asoslab berishdan iborat. Tadqiqot jarayonida tahlil, kuzatuv va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, to‘g‘ri tashkil etilgan rivojlantiruvchi muhit bolaning emotsional holatini barqarorlashtirish va o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ijobiy psixologik muhit bolalarda ichki to‘siqlarni kamaytirishga yordam beradi. Maqola maktabgacha ta’lim tashkiloti psixologlari va pedagoglari uchun amaliy ahamiyatga ega.*

Kalit so‘zlar: *psixologik blok, rivojlantiruvchi ta’lim muhiti, maktabgacha yosh, emotsional holat, motivatsiya, psixologik qo‘llab-quvvatlash.*

Kirish

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida bolani har tomonlama rivojlantirish masalasi ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bolaning psixologik holati, emotsional barqarorligi va ichki dunyosidagi to‘siqlar uning shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Psixolog olimlar ta’kidlashicha, bolalik davrida yuzaga kelgan psixologik bloklar o‘z vaqtida aniqlanmasa va bartaraf etilmasa, keyingi ta’lim bosqichlarida o‘quv motivatsiyasining pasayishi, o‘ziga ishonchsizlik va ijtimoiy moslashuvda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.

Maktabgacha yosh davri bolaning psixik rivojlanishida eng nozik va ta’sirchan bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda bolaning atrof-muhitga munosabati, o‘zini anglash jarayoni va ichki hissiy holati shakllanadi. Shu sababli ta’lim muhiti nafaqat bilim beruvchi, balki bolaning psixologik xavfsizligini ta’minlovchi, qo‘llab-quvvatlovchi va rivojlantiruvchi bo‘lishi lozim.

Rivojlantiruvchi ta’lim muhiti bolaning erkin faoliyat yuritishiga, o‘z his-tuyg‘ularini ochiq ifoda etishiga hamda ichki psixologik to‘siqlarni yengib o‘tishiga xizmat qiladi. Bunday muhitda tashkil etilgan o‘yinlar, muloqotlar va psixologik yondashuvlar bolada ijobiy emotsiyalarni shakllantirib, psixologik bloklarning kamayishiga olib keladi. Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi ta’lim muhitini to‘g‘ri tashkil etish dolzarb muammo sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan psixologik bloklar, ularning kelib chiqish sabablari hamda rivojlantiruvchi ta’lim muhitining ushbu muammolarni bartaraf etishdagi ahamiyati yoritiladi. Maqola asosan maktabgacha ta’lim tashkiloti psixologlari, pedagoglari hamda bolalar bilan ishlovchi mutaxassislar uchun mo’ljallangan bo’lib, amaliy tavsiyalar berishga qaratilgan.

Asosiy qism

Maktabgacha yoshdagi bolalarda psixologik bloklar turli omillar ta’sirida yuzaga keladi. Ular orasida noto’g’ri pedagogik yondashuv, bolaning individual xususiyatlari inobatga olinmasligi, emotsional qo’llab-quvvatlashning yetishmasligi hamda salbiy ijtimoiy tajribalar muhim o’rin tutadi. Psixologik bloklar ko’pincha bolaning o’z fikrini erkin ifoda eta olmasligi, faoliyatdan qochishi, qo’rquv va ishonchsizlik holatlarida namoyon bo’ladi.

Rivojlantiruvchi ta’lim muhiti ushbu psixologik to’siqlarni kamaytirish va bartaraf etishda muhim vosita hisoblanadi. Bunday muhit bolaning xavfsizlik hissini ta’minlab, uning ichki imkoniyatlarini erkin namoyon etishiga sharoit yaratadi. Rivojlantiruvchi muhitning asosiy xususiyatlari sifatida qulay psixologik iqlim, ijobiy muloqot, bolaning qiziqishlariga mos faoliyat turlari hamda erkin o’yin jarayonlarini keltirish mumkin.

Amaliy tajribalar shuni ko’rsatadiki, Amaliy tajribalar shuni ko’rsatadiki, rivojlantiruvchi ta’lim muhitida maqsadli va tizimli tashkil etilgan faoliyat turlari bolalarda psixologik bloklarni yumshatish va asta-sekin bartaraf etishda samarali natija beradi. Xususan, rolli o’yinlar, ijodiy mashg’ulotlar hamda guruhij faoliyatlar bolaning ichki emotsional zo’riqishini kamaytirib, unda ijobiy hissiy holatlarni shakllantiradi. Bunday faoliyat jarayonida bola o’zini erkin his qiladi, qo’rquv va ishonchsizlik hissi pasaya boshlaydi.

Ayniqsa, o’yin faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasida muhim o’rin tutadi. O’yin orqali bola o’z his-tuyg’ularini, kechinmalarini va ichki kechayotgan psixologik holatlarini tabiiy va majburiyatsiz tarzda namoyon etadi. Bu jarayonda bola o’zini so’z bilan ifoda eta olmagan holatlarni harakat, obraz va rollar orqali aks ettiradi. Natijada, ichki psixologik to’siqlar sekin-asta yumshaydi va bola psixologik bloklardan xalos bo’la boshlaydi.

Ijodiy mashg’ulotlar — rasm chizish, konstruksiyalar bilan ishlash, musiqiy faoliyatlar ham bolaning ichki dunyosini ochishga xizmat qiladi. Ushbu mashg’ulotlar orqali bola o’z qiziqishlari va hissiy holatini erkin namoyon etib, emotsional barqarorlikka erishadi. Guruhij faoliyatlar esa bolada muloqot ko’nikmalarini rivojlantirib, ijtimoiy moslashuv jarayonini yengillashtiradi.

Mazkur jarayonda psixolog va pedagogning o’zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Psixolog bolaning ichki psixologik holatini tahlil qilib, zarur tavsiyalar beradi, pedagog esa ushbu tavsiyalar asosida rivojlantiruvchi muhitni tashkil etadi. Ushbu hamkorlik orqali bola o’zini tushunilgan va qo’llab-quvvatlangan shaxs sifatida his qiladi, bu esa psixologik bloklarning bartaraf etilishiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi.

Shuningdek, rivojlantiruvchi ta’lim muhiti bolaning o’ziga bo’lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi. Psixologik qo’llab-quvvatlashga asoslangan yondashuvlar

orqali bola o‘zini qabul qilingan, qadrlangan shaxs sifatida his eta boshlaydi. Natijada unda faol ishtirok etish, tashabbus ko‘rsatish va yangi faoliyatlarga qiziqish ortadi.

Muhim jihatlardan yana biri — individual yondashuvdir. Maktabgacha yoshdagi har bir bolaning psixologik holati, emotsional ehtiyojlari, temperament xususiyatlari hamda rivojlanish darajasi o‘ziga xos bo‘lib, bu jihatlarni e‘tiborsiz qoldirish psixologik muammolarning chuqurlashishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli rivojlantiruvchi ta‘lim muhitini tashkil etishda umumiy yondashuv bilan cheklanib qolmasdan, har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Individual yondashuv bolaning ichki holatini chuqurroq anglash, uning qiziqishlari va ehtiyojlarini aniqlash imkonini beradi. Psixologik kuzatuvlar, suhbatlar va diagnostik metodlar orqali bolaning qaysi faoliyat turida o‘zini erkinroq his qilishi, qaysi holatlarda psixologik bloklar namoyon bo‘lishi aniqlanadi. Shu asosda rivojlantiruvchi muhit bolaning shaxsiy imkoniyatlariga mos tarzda tashkil etiladi.

Mazkur yondashuv psixologik bloklarni erta aniqlash va ularni samarali bartaraf etish imkonini yaratadi. Bola o‘ziga mos, qulay va xavfsiz muhitda bo‘lganida, u o‘z his-tuyg‘ularini erkin namoyon eta boshlaydi, ichki to‘siqlar esa asta-sekin kamayadi. Natijada bolaning emotsional holati barqarorlashib, ijtimoiy faolligi va o‘ziga bo‘lgan ishonchi ortadi.

Umuman olganda, rivojlantiruvchi ta‘lim muhiti maktabgacha yoshdagi bolalarda psixologik bloklarni kamaytirish, emotsional barqarorlikni ta‘minlash va shaxsiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda psixologik bloklarning yuzaga kelishi ularning emotsional holati, ijtimoiy moslashuvi va shaxsiy rivojlanishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ushbu bloklarni bartaraf etishda rivojlantiruvchi ta‘lim muhitini to‘g‘ri tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Qulay psixologik iqlim, erkin o‘yin faoliyati, ijodiy mashg‘ulotlar va ijobiy muloqot bolalarda ichki zo‘riqishni kamaytirib, o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlaydi.

Shuningdek, psixolog va pedagogning o‘zaro hamkorligi hamda individual yondashuv asosida olib borilgan ishlar psixologik bloklarni erta aniqlash va samarali bartaraf etish imkonini beradi. Natijada bolaning emotsional barqarorligi ta‘minlanib, uning rivojlanish jarayoni yanada faollashadi. Demak, rivojlantiruvchi ta‘lim muhiti maktabgacha yoshdagi bolalarda psixologik sog‘lomlikni ta‘minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimova V.M. Psixologiya. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
2. G‘oziyev E.G‘. Ontogenez psixologiyasi. – Toshkent: Noshir, 2015.
3. Nurmatova M.N. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. – Toshkent: Sharq, 2019.
4. Mavlonova R., To‘xtayeva N. Maktabgacha ta‘lim pedagogikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.

5. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. Maktabgacha ta’limda rivojlantiruvchi muhitni tashkil etish bo‘yicha metodik tavsiyalar.
6. Internet manbalari: maktabgacha ta’lim va bolalar psixologiyasiga oid ilmiy maqolalar va metodik materiallar.